

סימן ל עשבים בכרם

שאלה

עשבים גדלו בכרם. המומחים ממליצים להשאיר את העשבים כמות שהם כדי למנוע התרבות צמחיה וחרקים העלולים להזיק לכרם. האם יש בכך משום איסור כלאים בכרם?

וכן נשאלת השאלה האם מותר לזרוע פרחי "כובע נזיר" בכרם כדי לגרום להצללת הקרקע ע"מ להבטיח את לחותה?

תשובה

הרמב"ם בהל' כלאים (פ"א ה"ד) כתב: "אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראויים למאכל אדם. אבל עשבים המרים וכיו"ב מן העיקרין שאינם ראויים אלא לרפואה וכיו"ב אין בהם משום כלאי זרעים". ובכס"מ תמה: "הא תנן בפ"ה מ"ח: המקיים קוצים בכרם ר' אליעזר אומר קידש וחכ"א לא קידש אלא דבר שכמוהו מקיימין. ובירושלמי פ"ק אמרו שהזונין הם כלאים בשאר מינים אע"פ שאינו אוכל אדם מפני שרוצים בקיומו להאכיל ליונים". והרמב"ם עצמו פסק בפ"ה ה"ח: "הרואה בכרם עשב שאין דרך בנ"א לזרעו אע"פ שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה הר"ז לא קידש עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום". משמע שלא רק מאכל אדם, אלא גם מאכל בהמה או רפואה אסור?
ותירץ הכס"מ: לאו דוקא נקט מאכל אדם אלא ה"ה כל דבר שרוצה בקיומו, ולא בא הרמב"ם אלא לשלול עשבים המרים (ור"ל שאינם ראויים כלל, לא לבהמה ולא לרפואה).

והרדב"ז בפ"ב הל' ט' כתב על דברי הרמב"ם שם — "תבואה שעלו בה ספיחי אסטיס ותלתן שזרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים שזה מפסיד", והק' הרדב"ז הרי האסטיס והתלתן אינם ראויים למאכל אדם? ותירץ שהירק שלהם ראוי לאדם. משמע מדבריו שרק בראוי למאכל אדם אסור.

וקשה עליו מהראיות שהביא הכס"מ. ואולי יש לחלק עפ"י דברי הפני משה (פ"א ה"א) בין כלאי הכרם לכלאי זרעים. שבכלאי הכרם מודה הרדב"ז שאסור, משום שאסורים בהנאה, לכן כל שראוי להנאה אסור. וחילוק כע"ז כתב ה"לבוש", אלא שנימוקו הוא משום שבכלאי זרעים נאמר "שדך" דהיינו מין הראוי למאכל ובכה"כ לא נאמר "שדך".

ומו"ר הגר"ש ישראלי כתב בהסבר דעת הרדב"ז שלדעתו צריך שני תנאים:

א. ראוי בדוחק למאכל אדם. ב. שיהיו מקיימים כיו"ב. ולכן אם מקיימים כיו"ב לבהמה והוא ראוי בדוחק למאכל אדם יש בו משום כלאים. אך אם אינו ראוי למאכל אדם כלל מותר לדעתו.

והחזו"א (כלאים סי' א' אות י"ב) כ' ליישב את הסתירה ברמב"ם שיתכן שיש צורך בראוי לאדם בדוחק, אך אם אינו ראוי לאדם כלל אין בו משום כלאים. והוא קרוב למש"כ מו"ר הגר"ש ישראלי בדעת הרדב"ז. כן הביא החזו"א מד' הרמב"ן והר"ן בחולין דף ס' שיש דשאים שאין בהם איסור כלאים, כגון שעולין מאליהן ואין להם זרע ידוע או שאין דרך לזרען. (וצ"ע מ"ש מקוצים בכרם

וכרמב"ן שמוותר. ועי' חזו"א (כלאים סי' ה' סוס"ק ט"ו) שכנראה אף הוא נוטה להתיר. וגם הגר"ש ישראלי לא אסר אלא בתורמוס שהוא ראוי גם למאכל בהמה. אך דבר שאינו עומד לשום צורך יתכן שהיה מתיר. ונלענ"ד עוד להקל בתנאי שיקצרו אותם לפני שהענבים יגיעו לפול הלבן.

וצ"ע לענ"ד בגדר ענינו. שהנה איסור כלאים מה"ת שייך רק בדבר שדרך לגדלו שדות שלמים. ובנ"ד אין דרך לזרען שדות שלמים. אמנם י"ל שגדר שדה הוא רק בדבר שדרך לגדלו, ואע"פ שקיום אסור אף הוא מהתורה, מיהו אין קיום דומה לזריעה לענין גדר "שדה". שדה אינו נחשב לכזה אא"כ רגילים לזרוע בו מין שרגילים לזרוע ממנו שדות שלמים.

אך בנ"ד יש נימוק נוסף. אין דרך לזרוען או לקיימן בגדר שדות לעצמן, אלא רק בתור הגנה לכרם. וא"כ אין להם שם שדה בפנ"ע ובכה"ג לא מצינו שהתורה אסרה. וצע"ג בזה. אמנם מדרבנן גם זה אסור, אך מכיון שהמדובר באיסור דרבנן יש מקום לסמוך על הסניפים המקילים שהבאנו ולהתיר לפחות קיום של העשבים. אך יתכן שמוותר לזרוע לכתחילה מין כזה שאינו לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה ולא תרופה אלא כל מטרתו להגן על השדה. וצ"ע.

שאם היו ראויים למאכל בהמה היו אסורים ורק משום שאינם ראויים לדין במקום זה מותרים? ואולי בהא גופא נחלקו ר"א וחכמים שלד' ר"א מאכל בהמה אסור גם במקום שאין מגדלים אותו ורבנן מתירים, אולי אפילו במקום שמגדלים אותו. וצ"ע. וכתב שלמעשה יש לנהוג כהגר"א שפסק כהרמב"ן והר"ן משום ששאר ירקות חוץ מקנבוס ולוף אסורים רק מדרבנן, או שלד' התוס' מין א' בכרם אינו אלא מדרבנן. מיהו גם לד' הרמב"ם י"ל שמכיון שאין רוב העם מגדלין עשבים אלו, אלא רק הכורמים אין זה נחשב לדבר הראוי לקיום ואין בו משום כלאים.

ועוד יש לדון בנ"ד כיון שאין מקיימין אותן לשם שימוש בגופן לאכילת אדם, לבהמה, או לרפואה, אלא רק לשם מניעת נזקים ולא לשם שימוש בגופם, יתכן שאין זה בכלל איסור כלאים.

וכבר נאמרה סברה כזו בביהמ"ד לענין תורמוס בכרם המשמש כזבל ירוק ומגדלין אותו עד לזמן ידוע ואח"כ הופכים אותו באדמה. מו"ר הגר"ש ישראלי אסר (ארץ חמדה מה"ק ספר ב' מדור א' ספ"ב) אך הגר"ח ז' גרוסברג ב"חוקות שדה" (סי' א' בתלמי שדה הע' ה') מתיר. ובפרט כשסומכים על סברת החזו"א שגם לד' הרמב"ם צריך שיהיה ראוי לאדם בשעה"ד ועפ"י הגר"א הפוסק כר"ן